

УДК 711.4:625.734(477.83)

Киргизбаєва І. Ю.,
аспірант кафедри Містобудування
Національний університет «Львівська політехніка»
e-mail: Iryna.Y.Kyrhyzbaieva@lpnu.ua,
orcid.org/0000-0003-3571-0478

ТИПИ МІСЬКОГО ПІШОХІДНОГО ПРОСТОРУ ТА ЇХ РОЛЬ У ФУНКЦІОНУВАННІ МІСТА

Анотація: проаналізовано територію міста Львова на предмет наявних ділянок пішохідного руху та на основі цього аналізу розроблено типологію пішохідних просторів; визначено функціональні ознаки кожного типу, їх задачі. Також окреслено недоліки функціонування пішохідного простору та запропоновано планувальні засоби його оптимізації.

Ключові слова: пішохідний простір, пішохідні зв'язки, мережа.

Постановка проблеми. Ідея формування пішохідних просторів, вільних від автомобільного руху, актуалізувалася в містах Європи з другої половини ХХ століття. На сьогодні у таких містах, як Копенгаген, Роттердам, Мюнхен, Нюрнберг сформовано мережу пішохідно-прогулянкових просторів, що зрівнялася за значенням із транспортною мережею.

В Україні переведення транспортних вулиць у пішохідні почалося у 80-х роках в містах: Києві, Одесі, Берегово, Мукачеві, Івано-Франківську, Тернополі, Чернівцях та Львові. Проте, до сьогодні пішохідні простори міст України – це, в основному, тротуари вздовж транспортних вулиць, з низьким рівнем пристосованості до прогулянок та із завищеним рівнем забруднення повітря. Часто тротуари використовуються для функцій паркування, розміщення МАФів та елементів реклами, стихійної торгівлі, тобто для численних, проте не прямих функцій пішохідного простору – організації безпечного пішохідного руху.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різномасштабним питанням руху пішохода в умовах міського середовища ще в 60-х роках присвячено праці американських дослідників К. Лінча та Дж. Джейкобс [4, 5]. Як мотивацію до переміщення людини науковці обґрунтовували якості міського середовища та дотримання композиційних основ побудови простору.

Сучасні дослідники, такі як Евеліна Озола, Річард Плунз та Джеф Спек трактують мобільність людей у місті як спосіб соціального життя [6-8]. В їх працях заохочується активне використання вулиць, тротуарів, площ, парків та інших пішохідних просторів, що сприяє комунікуванню в містах. Якісною

вважається вулиця, вздовж якої пішохід може бачити різні процеси – торгівлю, відпочинок, прогулянки мешканців і переміщення працюючих в офісах. Таке поєднання мобільності людей та соціального життя є оптимальним з точки зору функціональної організації пішохідного простору.

Останніми роками парадигмою планування пішохідних зв'язків є інклюзивна організація простору. Громадська організація «Project for Public Spaces», створена В. Вайтом, за характером організації пішохідного простору поділяє міста на дві категорії. «Вмираючими» названо міста, де пішохідні зони, парки і площі зменшуються через розбудову транспортної інфраструктури та ущільнення міста висотною комерційною забудовою [8]. «Живими» названо міста, у яких формуються багатофункціональні пішохідні простори, що забезпечують можливості для переміщення містом для всіх представників спільноти. Планування таких просторів здійснюється на основі наукових досліджень соціальної активності в міському просторі та розробляється учасницьким методом партисипативного планування («participative planning»).

Мета статті – визначити типи міського пішохідного простору та їх класифікаційні ознаки за провідною функцією задля можливості удосконалення організації пішохідного руху кожного з них.

Основна частина. Потреба у класифікації міських пішохідних просторів пов'язана з необхідністю визначення проблем планувальної організації пішохідного руху та їх систематизованого вирішення. Визначення типів пішохідного простору у даній праці здійснено шляхом аналізу різних функціональних зон та територій міста на предмет використання їх територій та організації зв'язку.

Методика визначення типології міських пішохідних просторів базується на використанні *просторового (морфометричного) аналізу*. Завдяки співставленню соціальних та просторових характеристик містобудівних об'єктів було виявлено співвідношення використання простору до соціальних потреб користувачів цього простору. Основним методом дослідження є метод соціологічного опитування. За допомогою *картографування* результатів *соціологічного опитування* було укладено схему існуючого стану пішохідної мережі міста Львова (рис.1).

У ході аналізу було обстежено наступні території та об'єкти м. Львів: *житлові райони* в межах вулиць Чорновола, Липинського, Масарика і П. Панча та Чорновола, Липинського, Хімічна; *парки* ім. І. Франка та Стрийський парк; *простори при навчальних закладах* НУ «Львівська політехніка» та ЛНУ ім. І. Франка; *простір при культурно-видовищному закладі* - Оперному театрі та *сакральних об'єктах* - при Катедральному соборі; *простори при установах управління, адміністрації* - Львівській міськраді, Львівській обласній раді та

центрі надання послуг на вул. К. Левицького; простори при *медичних закладах* – лікарні ім. Кн. Лева на вул. Ужгородській, пологовому будинку на вул. Раппапорта.

Окремо було обстежено території найбільшої *туристичної активності* в межах загальноміського центру. Обстеження простору *загальноміського центру* відбувалося з акцентом на візуально переважаючий пішохідний рух в межах площ Ринок, Музейної, Д. Галицького, проспекту Свободи, вулиць Галицька, Театральна, Староєврейська, Вірменська, Лесі Українки, Підвальна.

Також було обстежено простори при двох ТРК - «Ашан» на вул. Кульпарківській та «Форум» на вул. Під Дубом та територіях, що об'єднують ряд громадських об'єктів та формуються як *підцентри міста* і є такими згідно чинного генплану. Досліджено *громадський підцентр* житлового району Сихів вздовж проспекту Червоної Калини в межах вулиць Г. Хоткевича і вул. Скрипника та на примиканні проспекту Червоної Калини з вул. Сихівською, а також *громадський підцентр* вздовж вул. Чорновола.

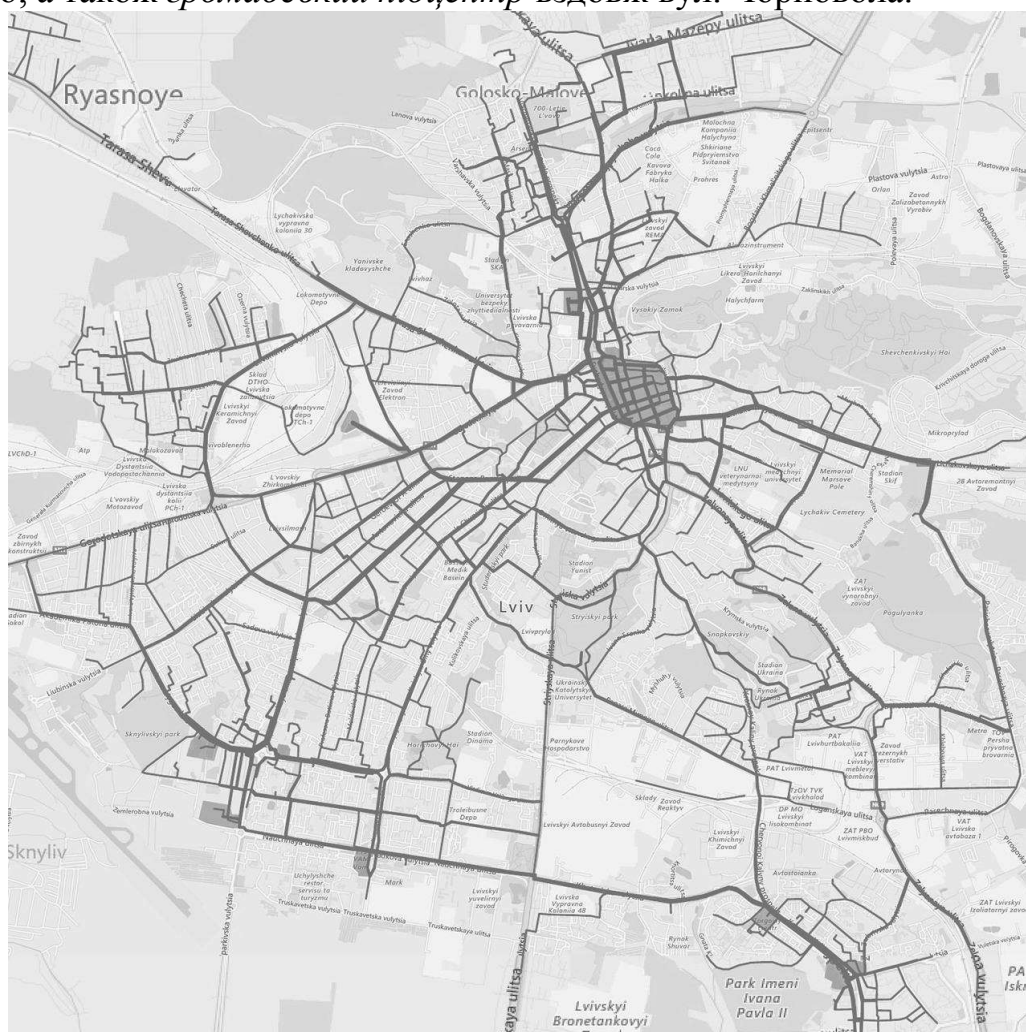

Рис. 1. Схема існуючого стану пішохідної мережі міста Львова (опрацювання автора)

Базуючись на опитуванні респондентів щодо мети їх переміщень містом було визначено функціональні види пішохідного руху:

- *прогулянки*: без визначеної цілі; з рекреаційною метою (в парку); з метою шопінгу.
- *ознайомлення з містом*: з архітектурою; з комерційними об'єктами.
- *цілеспрямоване переміщення з точки А в точку Б*: від житла до роботи, навчального закладу, магазину, до громадського транспорту та т.п.; від авто до об'єкту призначення.

За характером використання пішохідного простору було виділено два основні **типи** міського пішохідного простору за планувально-функціональною ознакою – *пішохідні простори* та *пішохідні зв'язки* (рис. 2).

Територіями пішохідного простору в місті є ділянки:

- в межах загальноміського центру, що в більшості міст є безтранспортною пішохідною зоною¹.
- в межах громадських підцентрів міста, що на 70-80% є пішохідними зонами;
- при громадських об'єктах², нормуються згідно ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій».

Територіями пішохідних зв'язків мережі пішохідного простору представлені двома різними за функцією типами: *функціональні та прогулянково-рекреаційні*.

До *функціональних* пішохідних зв'язків відносяться тротуари і площі, які можна трактувати як каркас пішохідної мережі міста та простори в структурі житлових районів, які слугують зв'язками поміж житлом та об'єктами торгівлі, зупинками громадського транспорту, навчальними закладами тощо. Найбільш монофункціональним визначено пішохідний простір житлових районів багатоквартирної забудови 70-80-х років ХХ ст., що на сьогодні обмежений одним функціональним типом – тротуаром вздовж проїздів та вулиць.

---

¹ до прикладу, історичний центр м. Львова є в більшості пішохідним, поступово з транспортних у пішохідні переводяться прилеглі до нього вулиці, наприклад вул. Курбаса, в проєкті – вул. Руданського, Фурманська, Нижанківського.

² до прикладу, з реалізацією проєкту ТРЦ «Форум Львів» у 2015 році одночасно було реконструйовано вулицю ім. Куліша - розширено тротуари, модернізовано прилеглі вулиці, здійснено благоустрій пішохідного простору перед об'єктом ландшафтними засобами.

ПІШОХІДНІ ПРОСТОРИ
виділені фрагменти міста без руху транспорту

1. В МЕЖАХ ЗАГАЛЬНО-МІСЬКОГО ЦЕНТРУ

Галицький район
Львівський район

Львів, площа Ринок. Схема: власне опрацювання автора. Фото: Google (2018) Карти Google. Львів, площа Ринок. <https://www.google.com/maps/>. Accessed 20.11.2018.

2. В МЕЖАХ ГРОМАДСЬКИХ ПІДЦЕНТРІВ

Парк-плато
Кінотеатр
ТЦ «Бам»

Львів, Сихів. Схема: власне опрацювання автора. Фото: Google (2018) Карти Google. Львів, Сихів. <https://www.google.com/maps/>. Accessed 20.11.2018.

3. ПРИ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄКТАХ

ТРЦ «Форум»

Львів, ТРЦ «Форум». Схема: власне опрацювання автора. Фото: Форум-Львів (2015). <https://laviv-shulyuk.lvivregion.com/306453.html>. Accessed 20.11.2018.

ПІШОХІДНІ ЗВ'ЯЗКИ

ФУНКЦІОНАЛЬНІ

1. В СТРУКТУРІ МІСТА
тротуари, площі, бульвари, пасажі

Львів, вул. Гнатюка. Схема: власне опрацювання автора. Фото: Google (2018) Карти Google. Львів, вул. Курбаса. <https://www.google.com/maps/>. Accessed 20.11.2018.

2. В СТРУКТУРІ ЖИТЛОВОГО УТВОРЕННЯ
пішохідні зв'язки від житла до об'єкту:

- торгівлі
- зупинки громадського транспорту
- навчального закладу
- роботи

Шевченківський район

Львів, житловий район вздовж вул. Чорновола. Схема: власне опрацювання автора. Фото: Google (2018) Карти Google. Львів, вул. Чорновола. <https://www.google.com/maps/>. Accessed 20.11.2018.

ПРОГУЛЯНКОВО-РЕКРЕАЦІЙНІ

1. ТУРИСТИЧНІ АБО ВІДПОЧИНКОВО-РОЗВАЖАЛЬНІ МАРШРУТИ

1.1. поміж кластерами культури, розваг

Львів. Схема: Мистецькі кластери в структурі міста Львів (авт. Петришин Г., Косий Х.).

1.2. всередині кластера (музейного, культурно-розваж.)

Невідомий Львів: "Фабрика повидла" на Жовтєвській ротації (2016). https://lviv.vgorode.ua/news/dosh_u_eda/?290988-nevidomyi-lviv-fabryka-povyda-na-zhovkivskii-rohatsi. Accessed 20.11.2018.

2. В СТРУКТУРІ ЖИТЛОВОГО УТВОРЕННЯ
внутрішньоквартальні проїзди та тротуари

Шевченківський район

Львів, житловий район вздовж вул. Чорновола. Схема: власне опрацювання автора. Фото: Google (2018) Карти Google. Львів, вул. Чорновола. <https://www.google.com/maps/>. Accessed 20.11.2018.

3. В ЛАНДШАФТНИХ ОБ'ЄКТАХ
вулиці, що зв'язують міські парки, також алеї парків/скверів

Парк імені Івана Франка

Львів, парк ім. Івана Франка. Схема: власне опрацювання автора.

Рис 2. Типологія міських пішохідних просторів (опрацювання автора)

До *прогулянково-рекреаційних* міських пішохідних зв'язків відносяться:

- туристичні або відпочинково-розважальні маршрути³, тобто простори в межах музейного чи мистецького кластера та простори поміж кластерами культури та розваг.

- простори в структурі житлового утворення, що використовуються для прогулянок;

- «зелені» коридори міста, що зв'язують парки, сквери; алеї в межах міських ландшафтів⁴. В процесі натурних обстежень території міських ландшафтів визначено, що частина з них є незадіяними та маловідвідуваними. Наявна проблема відсутності сформованого ландшафтними засобами зв'язку пішохідних просторів поміж ландшафтними ареалами.

Згідно виведеної вище типології було встановлено, що мережа пішохідних просторів міст України може бути організована за допомогою двох різних за функцією типів пішохідних зв'язків: *функціональних* та *прогулянково-рекреаційних*. *Функціональні* формуються *елементами міського каркасу* та базуються на транспортній мережі у вигляді тротуарів. *Прогулянково-рекреаційні* формуються у *секторах поміж елементами міського каркасу* та, в основному, є в межах ландшафтних об'єктів. Визначено, що обидва типи пішохідного простору на сьогодні функціонують незалежно один від одного. Для формування мережі пішохідного простору, вказані типи – *функціональні* та *прогулянково-рекреаційні* – повинні узгоджуватися в міській тканині, тобто формувати мережу пішохідного руху.

Висновки. Виявлено наступні проблеми функціонування пішохідних просторів в містах України: розірваність мережі пішохідних просторів, їх мала кількість та невідповідність напрямів потребам пішоходів.

Організація мережі пішохідного простору, як об'єднання різних типів пішохідних зв'язків та просторів, є одним із засобів зрівноваженого розвитку міста. Визначена у дослідженні типологія пішохідних просторів та запропонований на її основі підхід до організації мережі пішохідного простору дозволить створити умови для пішохідного руху в містах України згідно сучасних вимог сталого розвитку.

---

³ до прикладу, в середмісті м.Львів сформувалися туристичні відпочинково-розважальні маршрути. Щоб розвинути їх мережу за межі центру розроблено стратегічні напрямки розвитку туристичних потоків в буферну зону ЮНЕСКО – наприклад, проведено реконструкцію площі Митної, заплановано реконструкцію ділянки «Підзамче».

⁴ до прикладу, до генплану Львова 2025 розроблено схему каркасу зелених насаджень. Однак, в існуючій ситуації у м. Львові спостерігаються розриви між історичним та ландшафтним ареалами. Зона центральної частини міста активно розвивається та функціонально насичується, водночас як.

Список використаних джерел:

1. Петришин Г.П., Посацький Б.С., Ідак Ю.В. (2016) Містобудівне проектування ч. I. Місто як об'єкт проектування. Вид-во НУ "ЛП", Львів.
2. Гейл Я. (2012) Города для людей. Изд. на русском языке – пер. с англ. Концерн «Крост». Альпина Паблишер, Москва.
3. Яргина З.Н., Хачатрянц К.К. (1990) Социальные основы архитектурного проектирования. Стройиздат, Москва.
4. Lynch K (1960) The Image of the City. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
5. Jacobs J. (1961) The Death and Life of Great American Cities. New York: Vintage books.
6. Evelina Ozola (2015) Architect's hands: how can we design better streets / conference on TEDx Talks, 16:32 sec. Source: <https://www.youtube.com/watch?v=8iQnrM3DkVI>.
7. Richard Plunz City (2017) Riffs Urbanism, Ecology, Place. Baden: Lars Muller Publishers.
8. Jeff Speck (2012) Walkable City: How Downtown Can Save America, One Step at a Time. Farrar, Straus and Giroux.
9. Whyte W. (2001) The Social Life of Small Urban Spaces. New York : Project for Public Spaces.

References:

1. Petryshyn H.P., Posatskyi B.S., Idak Yu.V. (2016) Mistobudivne proektuvannia ch. I. Misto yak obiekht proektuvannia. Vyd-vo NU "LP", Lviv.
2. Heil Ya. (2012) Horoda dlia liudei. Yzd. na russkom yazyke – per. s anhl. Kontsern «Krost». Alpyna Pablysher, Moskva.
3. Iarhyna Z.N., Khachatriants K.K. (1990) Sotsyalnye osnovy arkhytekturnoho proektyrovanyia. Stroiizdat, Moskva.
4. Lynch K (1960) The Image of the City. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
5. Jacobs J. (1961) The Death and Life of Great American Cities. New York: Vintage books.
6. Evelina Ozola (2015) Architect's hands: how can we design better streets / conference on TEDx Talks, 16:32 sec. Source: <https://www.youtube.com/watch?v=8iQnrM3DkVI>.
7. Richard Plunz City (2017) Riffs Urbanism, Ecology, Place. Baden: Lars Muller Publishers.
8. Jeff Speck (2012) Walkable City: How Downtown Can Save America, One Step at a Time. Farrar, Straus and Giroux.

9. Whyte W. (2001) The Social Life of Small Urban Spaces. New York : Project for Public Spaces.

Аннотация

Кыргызбаева И. Ю., аспирант каф. Градостроения Национального Университета «Львовская политехника».

Типы городского пешеходного пространства и их роль в функционировании города.

Проанализировано территорию Львова на предмет имеющихся участков пешеходного движения и на основе этого анализа разработана типология пешеходных пространств; определены функциональные признаки каждого типа, их задачи. Также обозначены недостатки функционирования пешеходного пространства и предложены планировочные средства его оптимизации.

Ключевые слова: пешеходное пространство, пешеходные связи, сеть.

Annotation

Kyrhyzbayeva I., PhD student of Department of Urban Planning Lviv Polytechnic National University.

The city pedestrian spaces types and their role in the city functioning.

The territory of the Lviv city has been analyzed on the subject of existing areas of the pedestrian traffic and on the basis of this analysis a typology of pedestrian spaces has been developed. The article defines the functional attributes of each type and their tasks. Also in the article the shortcomings of pedestrian space functioning was outlined and the planning tools for its optimization was proposed.

The methodology for determining the typology of urban pedestrian spaces was based on the use of spatial (morphometric) analysis. Due to the comparison of social and spatial characteristics of urban objects, the relationship between the use of space and the social needs of users of this space was discovered. The main method of research was the method of sociological survey. Using the mapping of the results of a sociological survey, a scheme of the existing state of the pedestrian network of the Lviv city was concluded. Also on the basis of the empirical basis of research (naturalistic observation, own experience, survey), the author analyzed the following areas of the city - spaces in residential areas; near educational, cultural, sacred, medical objects; territories of the largest tourist activity within the city center and spaces in public subcenters of the city.

By the nature of the use of pedestrian space, two main types of urban pedestrian space were distinguished according to the planning functional feature - pedestrian areas and pedestrian connections.

The results of the study have revealed that the following problems of functioning of pedestrian spaces in the cities of Ukraine are the dividing of the pedestrian network, the inconsistency of directions for the needs of pedestrians. According to the described above typology it was established that the network of pedestrian spaces of Ukrainian cities can be organized using two different types of pedestrian connections: *functional* and *recreational*. “Functional” are formed by the city framework and are based on the transport network in the form of sidewalks. “Recreational” are formed in the sectors between the elements of the city framework and, basically, within the boundaries of the landscape. It is determined that both types of pedestrian spaces for today functionate independently of each other. In order to form a pedestrianized network, these types - *functional and recreational* - should be coordinated in urban structure.

Key words: pedestrian space, pedestrian communications, network.

УДК 711.1+13:502.33

Косьмій М. М.,

к.юр.н., доцент

ПВНЗ Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ

kosmiy.lud@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4823-5573

ВІДОБРАЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНО-МІСТОБУДІВНИХ ВИМОГ В АНТИЧНОМУ ПРАВІ

Анотація: здійснюється аналіз архітектурно-містобудівних вимог, які реалізовувалися в античному праві, їх практичний вплив на архітектурну та містобудівну діяльність зокрема. Здійснено авторський висновок, що Платон та Аристотель, як і інші філософи, важливого значення надавали питанню ідеального устрою поліса. У їх поглядах відображався вплив світоглядних основ на процес влаштування місця помешкання людей. В античному праві були закладені ідеї взаємодії права та архітектури соціальним потребам людини, а дотримання цих прав стало основоположним принципом містобудування.

Ключові слова: архітектурна та містобудівна діяльність, будівництво, філософія архітектури, правові основи архітектури, епоха Античності, Греція, Рим.

Вступ. Постановка проблеми. Розвиток містобудівних процесів в українському законодавстві потребує певного осмислення історичних,